

İPTAL DAVALARI

A-İİK'nın 277 ve devamı maddeleri uyarınca açılan

B-6183 Sayılı AATUHK'nın 24. ve devamı maddeleri uyarınca açılan

C-6098 Sayılı TBK'nın 19.maddesi uyarınca açılan

Yahya BAYRAKTAR
Antalya BAM 4.HD üyesi

A-İİK’NİN 277 VE TAKİP EDEN MADDELERİ UYARINCA TASARRUFUN İPTALİ DAVALARI

I-Tanım

II-Bu davaları amacı

III-Davanın Tarafları

IV-Görevli mahkeme

V-Yetkili mahkeme

VI-Dava Özel Şartları

VII-İptal sebepleri,halleri

VIII-Hükmün Oluşturulma biçimi

TANIM

- Burada «Tasarruf» teriminin ne anlama geldiğini açıklamak gerekir.
- Borçlunun haciz yahut iflasından *önce-henüz tasarruf yetkisi mevcut iken-* alacaklılarına zarar vermek amacıyla mal varlığından çıkarmış olduğu mal veya hakların yahut bunların yerine geçen değerlerin, zarar gören davacı alacaklı yönüyle iptali ile geçersizliğini sağlamaya yönelik davadır.

Burada «tasarruf»tan salt hukuki işlemleri anlamamak gerekir.Borçluca hakkındaki icra takibini semeresiz bırakmak için yapılan mal varlığını azaltıcı,yahut artışını önleyici iki taraflı,tek taraflı muamelele iptal davasına konu olabilir.

Bu meyanda doktrin görüşleri ve Yargıtay kararları doğrultusunda iptal davasına konu olabilecek kimi tasarrufları belirtmek gerekirse; *devredilen şirket hisseleri, miras hisseleri, kişisel hakların tapuya şerh verilerek güçlendirilmesi,taşınır-taşınmaz satışı, anlaşmalı boşanma protokolü uyarınca devredilen mallar, havale işlemleri, borçlunun mal varlığındaki artışı önleyici işlemleri(misal;mirası reddetmesi) , borçlunun aleyhine açılan tapu iptali ve tescil davasını kabul etmesi, hastane işletme ruhsatının devredilmesi , Nam-ı müstear (bedeli borçluca ödenerek üçüncü kişiler üzerine kaydedilen şeyler), inançlı işlemler, alacağın temliki, adi ortaklığın feshine ilişkin sözleşmeler, borçlunun tenkis davası açmaktan kaçınması, borçlunun yemin etmekten kaçınması, borçlunun kanun yollarına başvurmadan kaçınması, borçlunun aleyhine muvazaalı senet verip takip yaptırması, borçlunun taşınmazı üzerine-borcu bulunmadığı halde-ipotek tesis etmesi, borçlunun zamanaşımı definde bulunmaması, karşılıksız biçimde ciro yapması , yüklenici-borçlunun hak ettiği bağımsız bölümleri arsa sahipleri vasıtasıyla üçüncü kişilere tescil ettirmesi, borçlunun muvazaalı borç ikrarında bulunması....*

NOT; 1-Kural olarak cebri satışlar hakkında iptal davası açılamaz.Ancak borçlu hakkında muvazaalı borç oluşturup ,aleyhinde takip yaptırdığı, ihale ile bedelini ödeyerek malı yakınları üzerine aldırıldığı (nam-ı müstear yaptığı) iddiasıyla tasarrfun iptali davası açılabilir.

2-Yine haczedilemezlik niteliği olan emval de iptal davasına konu olabilir.

AMAÇ

- Bu dava ile hedeflenen borçlunun kaçırmak için mal varlığından çıkardığı şeyler üzerinde-*sanki bunlar borçluya aitmiş gibi*-cebri icraya devamla alacağını almaktır.
- Bu tür davalar aynı değil şahsi davalardır.Bunun sonucu;dava taşınmazın aynına ilişkin olamdığından HMK'nın 12.maddesi uyarınca taşınmazın bulunduğu yer mahkemesi yetkili olmaz.Tasarrufun iptaline karar verildiği takdirde –kayıt iptal ve tesciline-mahal olmaksızın alacaklı sanki o mal borçluya aitmiş gibi cebri icraya devam edebilecektir.

DAVANIN TARAFLARI

A-Davacı Taraf;

- İİK'nın 277.maddesi uyarınca; elinde muvakkat yahut kati aciz vesikası bulunan her alacaklı, iflas idaresi yahut 245 inci maddede ve 255 inci maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı hallerde alacaklıların kendileridir.
- Alacaklı alacağının bir başkasına temlik ederse –*isterse*- temlik alan davacı sıfatıyla dayı devam ettirebilecektir.

B-Davalı taraf ; (İİK'nın 282/1.madde ve fıkrası) ;

Borçlu ile onun devir ya da ödeme yaptığı kimseler, lehine kazandırma yapılanların vefatı halinde mirasçıları, ayrıca kötü olmaları kaydıyla üçüncü kişiler (*uygulamadaki mesmu haliyle 4.kişiler*) aleyhine de iptal davası açılabilir.

*İptal davasına konu şey el değıştirdiğı taktirde HMK'nın 125.maddesi ve İİK'nın 283/II maddesi uyarınca mahkemece alacaklıya seçim hakkını sorucaktır.Ve tercihine göre davaya devam edecektir.Malı devralan,kötüniyetli olduğı düşünölen kimseye dava yöneltmek istenirse,dahili dava dilekçesi olmaksızın ve ayrı bir dava istenmeksizin,bu kişiye duruşma günü tebliğı ile delileri toplanıp sonucuna göre karar verilecektir. Dava devredene karşı bedele dönüştürölmek istenirse,bu kez yargılamaya devamla dava sabit olursa devredeni,malın tasarruf tarihinde rayiç kadar- alacağı geçmemek üzere-tazminat mahkum etmek gerekecektir.

*Davalılardan *birisinin ölümlü ve tüm mirasçılarının mirası reddetmeleri üzerine* (kesinleşmiş gerçek ret kararı temin etmeleri, ya da TMK'nın 605/II.maddesi uyarınca mirasın hükmen reddine ilişkin tespit ilamı almaları, ya da iptal davasında borca batıklığı defi olarak ileri sürüp bu durumun tespit edilmesi halinde) bu durumda mahkeme o yerdeki sulh hukuk mahkemesine vaziyeti bildirip mirasın iflas hükümlerine göre tasfiyesini sağlaması ,anılan mahkemece atanacak/yetkilendirilecek temsilci huzuruyla iptal davasının görölüp sonuçlandırılması gerekir ((Kapatılan) 17.HD'nin09.02.2021 tarih ve 2018/1103-2021/940 ; 24.02.2021 tarih ve 2020/325-2021/1841 ile 17.03.2021 gün ve2020/1816-2021/2907)

*yargılama sırasında davalılardan birisinin iflasına karar verilirse ve bu karar kesinleşirse; davacı alacaklıya İİK'nın 245.maddesi uyarınca dava takip yetkisi alıp sunması için makul süre verilmesi, yetki alması durumunda eldeki davayı takip edebileceğı, aksi halde davanın iflas idaresi temsilcisi huzurunda görölmesi ve kararın da idareye izafeten verilmesi gerekir. (17.HD'nin 18.01.2021 gün ve 2019/424-2021/61 sayılı kararı)

GÖREVLİ MAHKEME

- İİK'nın 277 ve izleyen maddeleri uyarınca tasarrufun iptali davaları ,özünde genel haksız fiil teşkil ettikleri ve yasa da (İİK'nın 282.maddesi) genel olarak «*mahkeme*» ibaresi bulunduğundan Asliye hukuk mahkemelerinde görülür.Ancak İİK'nın 97.maddesinde açılan istihkak davvasında karşılık dava olarak açılan iptal davası icra mahkemesinde görülür.
- İptal davası «*sıra cetveline itiraz*» (İİK'nın 235.maddesi) davası şeklinde açılmış ise,o zaman bu davaya ticaret mahkemesi bakacaktır.

YETKİLİ MAHKEME

*İİK'da bu hususta bir hüküm olmadığından, yetkili mahkeme genel hükümler uyarınca (HMK'nın 7.maddesi) borçlunun ya da üçüncü kişi davalının ikametgahı mahkemesinde açılır.

*İptal davasında,tasarrufun alacaklıları zarar sokmak gayesi ile yapıldığı, (haksız fiil ika edildiği) ileri sürülüyorsa,bu kez (HMK'nın 16.maddesi) haksız fiilin işlendiği yer mahkemesinde de dava ikame edilebilir.

*Alacak bir sözleşmeden doğuyorsa (mesela kredi sözleşmesi),sözleşmede kararlaştırılan yer mahkemesi de-*yetki şartının HMK'nın 17.maddesine uygun olması,tacir ile tacir veya kamu tüzel kişisi arasında aktedilmesi kaydıyla-* yetkili olur.

*Yetki itirazında yetkili mahkemenin doğru biçimde gösterilmesi,zorunlu dava arkadaşı olan borçlu ile tasarruf lehtarının ikisinin de yetki itirazını usulünce ileri sürmeleri gerekir.Aksi durumda itiraz geçersiz olacaktır (17.HD'nin 09.05.2012 tarih ve1609/5943;03.03.2021 gün ve 2019/1270-2021/2226)

ÖZEL DAVA ŞARTLARI

- Dava şartı; uyuşmazlığın esasının incelenebilmesi için -*muhakeme süresince*- varlığı ya da yokluğu gerekli olan şartlardır. Dava şartları mahkemece re'sen gözetileceği gibi, taraflarca da her zaman ileri sürülebilir. HMK'nın 115/2.maddesi uyarınca hakim eksik olan dava şartını tamamlaması için ilgili tarafa makul kesin süre verir. Eksik tamamlanırsa işin esası incelenir, aksi halde dava ön koşul yokluğundan usulden reddedilir.
- Dava, İİK'nın 284.maddesi uyarınca tasarruf tarihinden itibaren *5 yıllık hak düşürücü sürede* açılmalıdır.
- HMK 114/2.maddesi uyarınca Yasa ve içtihatlarla öngörülen özel dava şartları

1-Aciz vesikası sunulması

2-İcra takibinin kesinleşmesi

3- Alacağın gerçek olması

4-Alacağın tasarruftan önce doğmuş bulunması

Aciz Vesikası Sunulması

- İİK'nın 277.maddesi uyarınca, elinde muvakkat yahut kati aciz vesikası bulunan her alacaklı ile iflas idaresi yahut 245 inci maddede ve 255 inci maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı hallerde alacaklıların kendileri iptal davası açabilecektir.
- Aciz belgesi,alacağa yeter emval olmadığı, borçlunun acz içinde olduğu gösterir,aksi halde alacaklının iptal davası açmakta bir hukuki yararı bulunmayacaktır.
- Takipte malların paraya çevrilmesi sonucunda,açık varsa borçluya verilen belge İİK'nın 143.madde uyarınca kati aciz vesikasıdır. Yapılan fiili hacizde-borçlunun mal varlığı sorgulanmış takip dosyası muhteviyatı da nazara alınarak-borçlunun haczedilebilir malı olmadığı yahut haczedilen şeylerin borcu karşılamayacağını belirten haciz tutanağı da aciz vesikası hükmünde olup (İİK'nın 105.maddesi)borçluya iptal davası açma hakkının verir.Fiili haciz yapılmalı,sorgulanan emvalin borcu karşılayıp karşılamayacağı da taktir edilmelidir (17.HD'nin 23.03.2021 gün ve 2020/2113-2021/3099)

*Aciz belgesi,dava açılmadan önce,dava sırasında, kararın istinaf incelemesi ile kaldırılması yahut temyiz incelemesi sonrası bozulmasından sonra dahi sunulabilir.Karar dan sonra kanun yolu incelemesi esnasında aciz belgesi sunulursa istinaf mahkemesince karar kaldırılır yahut Yargıtayca hükmün bozulmasına karar verilir.

*İhtiyati yahut geçici haciz kesin hacze dönüşmedikçe-diğer koşulları taşımaları kaydıyla-aciz vesikasından sayılmazlar.

*İcraca düzenlenen «âciz vesikası(İİK'nın 143.maddesi)»nın doğru olup olmadığı iptal davasına bakan mahkemece incelenemez.

*Aciz belgesinin icra tetkik merciince iptal edilmiş olması veya ödeme emri iptal edilerek haciz kaldırılmış ise,aciz belgesi geçersiz hale geleceğinden iptal davası ikamesi için gerekli şart ortadan kalkmış olur.

*Borçlu adreslerinden ayrıldığı için haciz yapılamıyorsa,takip dosyasında taşınır ve taşınmazlara için yazılan yazılara verilen cevaplarda hiç ya da alacağa yeter mal varlığı yoksa borçlu aciz halinde sayılır.

*5411 sayılı bankacılık kanunu ile 6183 sayılı AATUHK'na göre açılan davalarda aciz vesikası aranmaz.

*Alacaklı her takip dosyası için aciz vesikası/ya da bu vasıfta sayılan belge sunmalıdır. Birlikte dava açan alacaklılar ayrı ayrı aciz vesikası ibraz etmelidirler. Alacaklı başkasının temin ettiği aciz belgesine dayalı olarak iptal davası açamaz.

*Rehin açığı belgesi aciz vesikası sayılmaz.

*Borçlunun «hiç malı olmadığına dair»icra dosyası verdiği mal beyanı bir başına aciz vesikası niteliğinden sayılmaz.

*iflas halinde,İİK'nın 97.maddesine göre açılı istihkak davasına karşılık dava olarak açılan iptal davasında aciz belgesi aranmaz.

Takibin kesinleşmesi

- İptal davasında işin esası hakkında karar verilebilmesi için icra takibinin ve de alacağın kesinleşmesi gerekir.
- Tetkik merciince takibin geri bırakılması yahut iptaline karar verilen hallerde kural olarak iptal davası usulden reddedilecektir.(İİK'nın 72.maddesinde zamanaşımından geri bırakma halinde,alacaklı genel mahkemeye dava açmış ise bununda sonucu beklenmelidir)
- İcra takibi ,davadan önce yahut dava sırasında yapılabilir. Takip kesinleşmemiş ise mahkeme takibi kesinleştirmesi için davacıya makul,elverişli süre vermelidir.
- İlamsız takibe davalı borçlunun itirazı üzerine,alacaklı tarafından açılan *itirazın iptali davasının* neticesi beklenmelidir. Yine takip kesinleşmiş olsa da-somut olayın özellikleri ve tespit dosyası muhtevası nazara alınarak-borçlu tarafından açılan *menfi tespit davasının* neticesi beklenebilir.

Alacağın Gerçek olması

- Alacağın/takibin kesinleşmesi yanında alacak gerçek-muvazaadan ari- olması gerekir.Alacaklı ile borçlunun anlaşarak muvazaalı borç yaratması sonrasında iptal davasının açılıp kabul kararı ile,alıcının mahkeme eliyle zarara uğratılması söz konusu olabilir.(17.HD'nin 08.03.2021 tarih ve 2020/43-2021/2358 sayılı kararı)
- Alacağın gerçek olmadığı-özellikle davalı üçüncü kişi tarafından- ileri sürülüyorsa mahkeme bu hususta taraflara delilleri sorup ,bildirdikleri delillerini incelemeli, gerekirse onları isticvap etmeli,taraflar tacir ise ticari kayıt ve defterleri sunmalara için süre tanınmalı,sunuldukları taktirde bilirkişi incelemesi yoluyla davaya konu alacağın bir dayanağı olup olmadığı,gerçek olup olmadığını taktir etmelidir.Alacak gerçek değilse dava ön koşul yokluğundan reddedilmelidir. (17.HD'nin21/12/2021 tarih ve 2019/372-2020/8765 sayılı kararı)
- Senede dayalı takip hakkında, senedin sahteliği iddiasıyla ceza davası açılmışsa neticesinin beklenmesi gerekebilir. (17.HD'nin 22.03.2021 tarih ve2019/3559-2021/3032)

Alacağın Tasarruftan Önce Doğmuş Bulunması

- Bu Yargıtay'ın öteden beri müstekar içtihatları ile oluşturduğu dava şartıdır.Mahkemece yargılama boyunca gözetileceği gibi, taraflarca da her zaman ileri sürülebilir.
- Takip konusu alacak kambiyo senedine dayalı ise, kural olarak senetlerde düzenleme tarihi borcun doğum tarihi sayılır.Ancak davacı alacaklı borcun daha önceki bir hukuki ilişkiye davalı olduğunu ileri sürüyorsa-ülkemizde ticari hayatta kambiyo senetlerinin ilişkiden sonra ileri tarihli düzenlenmesi konusunda yaygın uygulama da gözetilerek-bu hususta tarafların tüm delilleri,ticari kayıt ve defterleri toplanıp,gerekirse uzman bilirkişi eliyle senette mündemiç olan borcun nu zaman doğduğunun terreddütsüz biçimde tespiti gerekir.
- Takip konusu olacak haksız fiil tazminatından kaynaklı ise borç haksız fiilin işlendiği tarihte doğmuş sayılır.

*Katılma ve katkı alacakları sebebiyle açılan iptal davalarında borç,dava konusu malın alındığı, yahut katkının yapıldığı tarihte doğmuş sayılır.Yine boşanma ilamının ferilerinden kaynaklı alacaklar, boşanma davası tarihinde değil, boşanmaya neden olayların oluştuğu- özellikle olaylar sonucu varsa fiili ayrılığın başladığı- tarihte doğmuş sayılır.

*Borçlu şirketin kefil şirketi yetkilisi ve ortağı ise, onun yönünden borcun doğum tarihi kefil olduğu tarih değil, şirketinin borçlandığı tarihtir.

*Kredi ve faktoring sözleşmeli imzalanınca borç doğmuş olmaktadır.

*Vekalet ücretine ilişkin takiplerde, borcun mahkeme ilamı tarihinde doğmuş sayılacaktır

İptal Nedenleri,Halleri

a-İİK'nın 278.maddesi-İvazsız Tasarruflar

- **Madde 278 – (Değişik: 18/2/1965-538/114 md.)**
- Mütat hediyeler müstesna olmak üzere, hacizden veya haczedilecek mal bulunmaması sebebiyle acizden yahut iflasın açılmasından haczin veya aciz vesikası verilmesinin sebebi olan yahut masaya kabul olunan alacaklardan en eskisinin tesis edilmiş olduğu tarihe kadar geriye doğru olan müddet içinde yapılan bütün bağışlamalar ve ivazsız tasarruflar batıldır.
- Ancak, bu müddet haciz veya aciz yahut iflastan evvelki iki seneyi geçemez.
- Aşağıdaki tasarruflar bağışlama gibidir.
- **1. (Değişik : 9/11/1988-3494/53 md.) Karı ve koca ile usul ve fûru, (İptal ibare: Anayasa Mahkemesi'nin 11/7/2018 tarihli ve E.: 2018/9, K.: 2018/84 sayılı Kararı ile.)(1) (...)**
- sıhren üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) hısımlar, evlat edinenle evlatlık arasında yapılan ivazlı tasarruflar,
- 2. Akdin yapıldığı sırada, kendi verdiği şeyin değerine göre borçlunun ivaz olarak pek aşağı bir fiyat kabul ettiği akitler,
- 3. Borçlunun kendisine yahut üçüncü bir şahıs menfaatine kaydı hayat şartıyla irat ve intifa hakkı tesis ettiği akitler ve ölünceye kadar bakma akitleri,

Buna göre madde ile belirtilmesi gereken,ilk akla gelen yönler.

*Bu madde mucibince iptal kararı verilebilmesi için, tasarrufun haczin yapıldığı yahut aciz vesikasının düzenlendiği veya iflas tan geriye doğru **iki yıl** içinde yapılması gerekir.

***Yakın akraba (İİK'nın 278/III-1.maddesi)**; -usul ve furuu ile eşler hariç -AYM'nin kan hısımları yönüyle iptal hükmü karardan 1 yıl sonra yürürlüğe girecektir.İptal hükmünün yürürlüğe girmesinden önceki tasarruflarda eski hükmün cari olduğunu düşünmek icap eder.

***Misli aşan fark (III.fıkranın 2.bendi)** ; misli aşan fark olması için tasarruf edilen malın gerçek değerinin kaydı (gösterilen) satış fiyatından bir misli ya da daha çok olması gerekir (Örnek: tapuda 10.000 TL satış gösterilen yerin gerçekte 20.000 TL ediyor oluşu)

-misli aşan fark olup olmadığının belirlenmesinde,tapu kaydındaki haciz,ipotek tutarlarının satış bedeline eklenerek, rayiç değer ile karşılaştırılması yapılması gerekir.

-Yine misli farkın tayinin satış turarı yanında,satış tarihi ya da yakın tarihlerdeki,bankadan çekilen para,yapılan havale,Eft,kullanılan kredinin nazara alınması icap eder.

-Ayrıca 4. ve 5.kişi... davalıların tasarruflarının iptaline karar verilebilmesi için «kötü niyetle» iktisap yaptıkları eş söyleyiş borçlunun mali durumunu ve niyetini bilmeleri gerekeceğinden,bunların yönüyle salt misli aşan fark bulunması iptal sebebi oluşturmaz, başkaca iptal nedenleri ortaya konulması gerekir.(17.HD'nin22.02.2021 tarih ve 2020/579-2021/1706 sayılı kararı)

B-Aciz halindeki-borca batık haldeki-tasarruflar

- *Acizden dolayı butlan:*
- **Madde 279** – Aşağıdaki tasarruflar borcunu ödemiyen bir borçlu tarafından hacizden veya mal bulunmaması sebebiyle acizden yahut iflasın açılmasından evvelki bir sene içinde yapılmışsa yine batıldır:
 - 1 – Borçlunun teminat göstermeği evvelce taahhüt etmiş olduğu haller müstesna olmak üzere borçlu tarafından mevcut bir borcu temin için yapılan rehinler;
 - 2 – Para veya mutat ödeme vasıtalarından gayrı bir suretle yapılan ödemeler;
 - 3 – Vadesi gelmemiş borç için yapılan ödemeler.
 - 4. **(Ek : 9/11/1988-3494/54 md.)** Kişisel hakların kuvvetlendirilmesi için tapuya verilen şerhler.
- Bu tasarruflardan istifade eden kimse borçlunun hal ve vaziyetini bilmediğini ispat eylerse iptal davası dinlenmez.

Bu madde yönüyle belirtilmesi gerekenler ;

*Tasarruf tarihinde borçlunun borca batık olması gerekir.Bu da şirketlerde,ya da gerçek kişi tacirlerde devir zamanındaki bilanço ve mal varlığına bakılarak tayin edilir.Gerçek kişiler yönüyle de mallarına,borçları (özellikle hakkındaki takiplerine) bakılarak karine olarak-yaklaşık biçimde- borca batık olup olmadığı tayin edilecektir.

*Bu madde mucibince iptal kararı verilebilmesi için, tasarrufun haczin yapıldığı yahut aciz vesikasının düzenlendiği veya iflastan geriye doğru **bir yıl** içinde yapılması gerekir.

*Bu maddede düzenlenen tasarruf çeşitleri;

-Daha önce taahhüt edilenler hariç olmak üzere,borçlunun kendi borcu için mal varlığı üzerine koydurduğu rehinler ve ipotekler. Burada özellikle bankaların kredi sözleşmesinden sonraki ilave teminat olmaları bu madde kapsamında değerlendirilmemekte, borçlunun öncesinde taahhüt ettiği kabul edilmektedir.

-Mutat dışı edeme yapılması ; normalinde para borcu,para verilmesi,banka havalesi,EFT,kombiyo senedi verilmesi ile ödenmektedir.Bunların haricindeki ödemeler-*özellikle alacağın temliki suretiyle ve mal devri şeklinde*-mutat dışı ödeme sayılmaktadır. Yine vadesi gelmemiş borcun ödenmesi de bu kapsamdadır.

*Bu maddede sayılan şartlar sağlanırsa,ayrıca borçlunun zarar vermek maksadıyla devir yaptığı,kötüniyetli olduğunun ispat edilmesine gerek yoktur.

*Maddenin son fıkrası uyarınca, davalı üçüncü kişi karinenin aksini ispat etmek suretiyle lehine tasarrufu iptalden kurtarabilir.

c-Zarar Verme Kastıyla Yapılanla Tasarruflar

- **Madde 280 – (Değişik: 18/2/1965-538/115 md.)**
- **(Değişik birinci fıkra: 17/7/2003-4949/66 md.)** Malvarlığı borçlarına yetmeyen bir borçlunun, alacaklılarına zarar verme kastıyla yaptığı tüm işlemler, borçlunun içinde bulunduğu malî durumun ve zarar verme kastının, işlemin diğer tarafınca bilindiği veya bilinmesini gerektiren açık emarelerin bulunduğu hâllerde iptal edilebilir. Şu kadar ki, işlemin gerçekleştiği tarihten itibaren beş yıl içinde borçlu aleyhine haciz veya iflâs yoluyla takipte bulunulmuş olmalıdır.
- **(Mülga ikinci fıkra: 17/7/2003-4949/103 md.)**
- **(Değişik: 9/11/1988-3494/55 md.)** Üçüncü şahıs, borçlunun karı veya kocası, usul veya fûruu ile üçüncü dereceye kadar (bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları, evlat edineni veya evlatlığı ise borçlunun birinci fıkrada beyan olunan durumunu bildiği farz olunur. Bunun hilafını üçüncü şahıs, ancak 279 uncu maddenin son fıkrasına göre isbat edebilir.
- Ticari işletmenin veya işyerindeki mevcut ticari emtianın tamamını veya mühim bir kısmını devir veya satın alan yahut bir kısmını iktisapla beraber işyerini sonradan işgal eden şahsın, borçlunun alacaklılarını ızzar kasdını bildiği ve borçlunun da bu hallerde ızzar kasdiyle hareket ettiği kabul olunur. Bu karine, ancak iptal davasını açan alacaklıya devir, satış veya terk tarihinden en az üç ay evvel keyfiyetin yazılı olarak bildirildiğini veya ticari işletmenin bulunduğu yerde görülebilir levhaları asmakla beraber Ticaret Sicili Gazetesiyle; bu mümkün olmadığı takdirde bütün alacaklıların ittilaini temin edecek şekilde munasip vasıtalarla ilan olunduğunu ispatla çürütülebilir.

Bu iptal sebebi açısından özellikle dikkat edilecek yönler ;

*Borçlunun borca batık olması ve alacaklılarına zarar vermek kastıyla mevcudunu hukuki işlem ya da fiil yoluyla elden çıkarmalıdır.

*Üçüncü kişi, borçlunun hem borca batık olduğunu ve hem de alacaklılarına ızzar kastıyla hareket ettiğini *bilmeli yahut bilmesi gerekmektedir*

*Dördüncü ve takip eden davalılar yönüyle maddenin 1.ve 2. fıkrasındaki karineler uygulanmaz, alacaklı bu kimselerin kötü niyetli olduklarını-eş deyişle borçlunun mali durumunu ve zarar verme kastını bildiklerini-ispata etmelidir.Bu kimseler yönüyle ivazlar arasındaki misli fark yahut aynı akitle 1'den fazla taşınmaz alınması ,somut olayın özellikleri de gözetilerek başkaca delillerle ortaya konulmadıkça, bir başına iptal sebebi değildir.

*Bu davaların temyiz incelemesi yapan (kapatılan) 17.HD'nin kararları ışığında (şimdi 4.HD temyiz incelemesini yapmaktadır) ,diğer koşulların mevcudiyeti ve davalı tarafça karinelerin aksi ispat edilmiş olmadıkça; *borçlu ile eşi,dayı-amca-teyze-hala, teyze oğlu, amca oğlu , kayınbiraderi, eniştesi, bacanağı ,baldızı ,dünürü, kayınvalidesi ,eski bacanağının kardeşi, eski eşinin kardeşi, onun kardeşinin damadı , teyzesinin eşi* arasındaki tasarruflar-misli fark olup olmadığına bakılmaksızın- iptale tabi olacaktır.

*Borçlu ile üçüncü kişi aynı sektörde faaliyet gösteriyorsa, yahut aynı ilçede yaşıyorlarsa tasarrufların iptale tabi olduğu düşünebilir.Ancak burada somut olayın özelliklerine,dosya kapsamına, sektörün büyüklüğüne, ilçenin nüfusuna da dikkat etmek gerekecektir. Yine taraflar arasında arkadaşlık,önceye dayalı ticaret vb. olup olmadığı da değerlendirilmelidir.

*Yine bu madde uyarınca değerlendirme yaparken tarafların tutumunu yaptıkları işlemi, hayatın olağan akışı-tecrübe kuralları-normal kimse yahut tacir davranışının ne olması gerektiği-kriterlerine göre de taktir etmeliyiz.

-maddenin son fıkrasındaki işletmenin tümden yahut mühim kısmının devrine ilişkin;(  K'nın 280/III maddesi)

*Devredilen Şey/Şeyler Őirkete ait ve onun iŐtigal sahasına ilişkin olmalıdır.(17.HD'nin 15.03.2021 tarih ve 2019/2219-2021/2709 sayılı kararı)

*Burada mahkeme kayıtların celbi ile,keŐif yaparak ya da dosya üzerinden bilirkişi incelemesi ile Şirketin mal varlığı ve bilançosu hakkında rapor temini ile,işletmenin emvalinin ne kadar olduğu,kısmı devir halinde *tasarruf edilenlerin «mühim»bir kısmı teşkil edip etmediğini* taktir edecek, mühim bir kısım devredilmiŐ ve karinenin aksi de ortaya konulmamıŐ ise (iŐte iŐyerine levha asma,ilan vb) iptal kararı verilebilecektir.

NOT; Bu davalarda davacı alacaklı bir iptal maddesine dayansa dahi,mahkeme-hukuki nitelendirme ile bağlı olmadığından-öbür maddelerdeki iptal koŐullarının oluŐup oluŐmadıđı değerlendirmelidir. Yani   K'nın 278,279 ve 280. maddeleri birden değerlendirmeye tabi tutulmalıdır.

Yargılama usulü ve Hüküm Oluşturma

- Bu tür davalar HMK 316 ve takip eden maddelerinde düzenlenen «basit yargılama»usulü ile görülür. Hakim hal ve şartlara göre delilleri serbestçe değerlendirir. Delil serbestliği ilkesi caridir. İlgili taraf iddiasını tanık vb. dahil her türlü delil ile ispat edebilir.
- Davanın usulden reddi halinde,kendisini avukat ile temsil eden davalı yararına maktu vekalet ücretine hükmedilir.Borcun ödenmesi halinde davanın reddine karar verilir.
- Yargılama sırasında dava konusu şey borçlunun borcundan dolayı (üçüncü kişide iken) cebri icra ile satılırsa, *geriye üçüncü kişiye verilecek para kalmadığı taktirde* konusuz kalan davanın esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir ve HMK'nın 331.maddesi uyarınca dava açılırken haklılık/haksız durumuna göre dava giderleri-bu arada vekalet ücreti de-tayin olunur.Geriye bir para kalması halinde bunun davalı üçüncü kişiden tahsili ile davacıya verilmesine hükmedilir.
- Ancak ,tasarruf konusu mal üçüncü kişinin borcu nedeniyle cebri icra ile satılması durumunda, davalı üçünce kişi malın satış tarihindeki rayici kadar-davacının alacağını geçmemek kaydıyla-tazminat mahkum edilir.Borçlu şüpheli biçimde mal kaçırmak için hissesini üçüncü kişiye devretmesi, başka hissedarın davalı üçüncü kişiye şufa davası açıp hissenin iptali ve adına tescilini sağlaması halinde, davalı üçüncü kişi malın **-şufa hakkının kullanıldığı gündeki- gerçek değerini** davacı alacaklıya ödemelidir.Mahkemece bu yönde-alacak tutarı ile mahdut biçimde- tazminat kararı verilmelidir.
- Borç ödendiği taktirde dava konusuz kalmakla, esası hakkında karar verilmesine yer olmadığına hükmedilir.

****Davanın kabul edilmesi halinde;** İİK'nın 283/l. maddesi uyarınca tasarrufların iptaline, davacıya-icra dosyası da zikredilerek -alacak ve ferilerini geçmeyecek biçimde cebri icra yetkisi tanınmasına karar verilmelidir.

*Tasarruf edilen malın satış günündeki gerçek değeri ile alacağın (icra dosyasındaki takip çıkış miktarı) hangisi az ise dava değeri o dur. Buna göre gerekirse peşin harç ikmal edilmeli, gerekçeli kararda harç, avukatlık ücreti buna göre belirlenmelidir. Borlu birden fazla kimseye tasarrufta bulunmuş ise,-borçlu tüm masraflardan sorumlu olmakla birlikte-bu davalılar arasında ihtiyari dava arkadaşlığı olmakla ayrı ayrı harç ve vekalet ücreti belirlenmelidir.(17.HD'nin01.02.2021 tarih ve 2020/326-2021/8354 sayılı kararı)

*Mal elden çıkarılmış ve dava bedele dönüştürülmüş ise –borçlu değil- davalı üçüncü kişi malı elinden çıkardığı gün ki değeri kadar-davacının alacağını ve eklentilerini geçmemek üzere-tazminat mahkum edilir. Hükmedilen tazminat faiz işletilmez.

*Alacaklı borçlu ,üçüncü kişi ve dördüncü kişiye dava açmış,4.kişinin kötü niyeti ispat edilmiş ise-tahsilde tekerrür oluşturmayacak biçimde-3.ve4.kişi davalılar elden çıkardıkları tarihteki rayici ile müteselsilen tazminata mahkum edilirler.Aksi durumda ise dava tümden reddedilmez. Dördüncü kişi yönüyle dava reddedilmekle beraber, -dava üçüncü kişi yönüyle bedele dönüşmekle ve şartları da mevcut ise-davalı üçüncü kişi tazminat ile sorumlu tutulur.

*HARÇ ;Varlık fonlarının harçtan muaf olup olmadıkları ??? ; 5411 sayılı bankacılık kanunu 143/6.maddesi, 492 sayılı harçlar kanunu 123/3 maddesi, burada Yargıtay 13,11,ve 19.daireler harç alınacağına ilişkin kararları, 4ve 17.HD'nin ise muaf oldukları noktasında, dairemizde harç alınmayacağı değerlendirmektedir.

6183 Sayılı AATUHTK 24.vd Maddelerine Açılmış İptal Davası

Burada,İİK'nın 277 vd maddelerine göre açılmış iptal davası için anlattıklarımız hemen hemen aynen geçerlidir.Sadece farklılık arz eden yörlere değinilecektir.

*SGK'nın 5510 sayılı yasadan kaynaklı pirim alacakları vb için ikame edilen iptal davası kurumun bulunduğu yer(il) iş mahkemelerinde görülür.

*Amme alacağının tahsil edilmesi amacıyla açılan tasarrufun iptali davasında aciz belgesi aranmaz.

*Hüküm oluştururken , tasarruf tarihine kadar olan(doğmuş bulunan) vergi borcu (ferileri de katılarak) gerekirse bilirkişi marifetiyle belirlenip, bu tutarla sınırlı biçimde iptal kararı verilmelidir.

*Avukatlık yasasının değişik 168.maddesi uyarınca ne tür karar verilerse verilsin taraflar yararına *maktu avukatlık ücretine* hükmedilmelidir.

*İİK'ya paralel biçimde düzenlenen AATUHK'nın 27,28,29 ve 30.maddeleri hükümleri göz önünde bulundurularak iptal kararı verilip verilmeyeceği değerlendirilecektir.

TBK 19'a Dayalı İptal Davaları

- Burada,İİK'nın 277 vd maddelerine göre açılmış iptal davası için anlattıklarımız hemen hemen aynen geçerlidir.Sadece farklılık arz eden yönlerle değinilecektir.
- Muvazaa, üçüncü kişileri yanıltmak için,ya da sahte bir görünüş yaratmak için kişilerin aralarında anlaşarak görünüşteki işlemin aslında hiç geçerli olmayacağı (mutlak muvazaa),ya da ortadakinden farklı bir işlem olacağını(nispi muvazaa) kararlaştırmalarıdır.Muvazaalı işlem başından beri geçersizdir.
- Bu dava İİK'nın 277 ve izleyen maddelerindeki iptal davası ile terditli açılabilir.

*Burada muvazalı işlemde zarar görene karşı haksız fiil işlenmiş olmakla, bu davalar HMK'nın 16.maddesinde gösterilen yer mahkemelerinde de (haksız fiilin işlendiği yer vb.) görülür.

*Bu davalarda işin esasının incelenebilmesi için, borcun tasarruftan önce doğmuş bulunması, kesinleşmiş bir alacak olması gerekir.Mutlaka takip yapmak gerekmez,alacak icra takibi,mahkeme ilamı vb biçimde ortaya konulabilir. Ayrıca bu davalarda davacı alacaklıdan aciz belgesi istenmez.

*Bu davalar genel muvazaa davaları olarak da isimlendirilmektedir.Yargıtay kararlarına göre burada alacaklı davacı (işlemden zarar gördüğünü iddia eden üçüncü kişi) dava konusu malın kaydının iptal ve tescilini talep etmeyecek, şayet bu yönde istemi olsa dahi,mahkeme İİK'nın 283.maddesini kıyas yoluyla uygulayarak tasarrufun iptali/nakten tazmin hükmü kurulacaktır.

İHTİYATİ HACİZ

- İhtiyati haciz, alacaklının rehinle temin edilmemiş bir para alacağının zamanında ödenmesini garanti altına almak için mahkeme kararı ile borçlunun mallarına önceden geçici olarak el konulmasıdır.
- Kurum, esas olarak İİK'nın 257 ve takip eden maddelerinde düzenlenmiştir. Ancak iptal davalarına-koşulları azaltan ve hakime taktir yetkisini genişleten- özgü İİK'nın 281/2.madde ve fıkrasında düzenleme yapılmıştır.
- Bu davalarda dava konusu tasarruf edilen mal üzerine hakim taktiri ile teminatsız yahut uygun bir teminat karşılığında ihtiyati haciz konulabilir. Dava nakten tazminat davası ile yahut yargılama sırasında bedele dönüştürülmüş ise, tazminat tutarı kadar, ödeme yükümlüsünün emvaline-teminat karşılığında- ihtiyati haciz konulabilir.

*Dava değeri kadar alacak için ihtiyati haciz kararı verilmelidir.

*Mahkeme taleple bağlıdır.Yine iptal davaları para alacağına ilişkin davalar olduğundan,bu davalarda tasarruf konusu malların aynı çekişmeli olmadığından, ihtiyati tedbir kararı verilmemesi gerekir.

*İhtiyati haciz zımında ihtiyati tedbir kararı olmaz. Ayrıca belirtilmelidir ki, ihtiyati haciz yerine ihtiyati tedbir kararı verilmesi,yargılama sonucunda davası kabul edilen alacaklının hacze iştirakinde sorunlar oluşturacaktır. Bu davacı alacaklının zararına olabilecektir.

Yararlanılan Kaynaklar

- Öncelikle bu davaların uzun süreden beri temyiz incelemesini yapmış olan (kapatılan)17.HD7nin içtihatları.
- Hukukeğitim.com adlı internet sitesinde online olarak düzenlenen,Prof Dr. Hakan PEKCANITEZ , Av.talih UYAR , Prof Oğuz ATALAY , Prof.Dr. Güray ERDÖNMEZ ve Doç Dr. Tolga AKKAYA'ın katılıp sunum yaptıkları «Tasarrufun İptali Davaları Zirvesi» isimli eğitim videosu
- Tasarrufun İptali Davaları-Av.Talih UYAR
- Tasarrufun İptali Davalarında Kambyo Senetleri Bağlamında Alacaklı Borç İlişkisi- Hakim Dr. Ahmet cahit İYİLİKLİ
- Tasarrufun İptali Davalarında Yargıtay Tarafından Kabul Edilen Özel Dava Şartları-Yrd.Doç. Hakan ALBAYRAK
- Yargıtay Kararları Işığında Tasarrufun İptali Bağlamında Aciz Belgesi-Yrd Doç. Cenk AKİL